

Başlık/ Title: Kafkasya'ya Dair Bir Yayın: Kafkasya Birlik Mecmuası (1970-1972) / A Publication on the Caucasus: Caucasian Union Journal (1970-1972)

Yazarlar/ Authors

Eray DEMİRLİ

ORCID ID

0000-0001-5874-6911

Bu makaleye atf için: Eray Demirli, Kafkasya'ya Dair Bir Yayın: Kafkasya Birlik Mecmuası (1970-1972), *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi 2* (2019): 101-124.

To cite this article: Eray Demirli, Kafkasya'ya Dair Bir Yayın: Kafkasya Birlik Mecmuası (1970-1972), *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi 2* (2019): 101-124.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 07.12.2019

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 28.12.2019

Yayın Tarihi / Date Published: 31.12.2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Eray DEMİRLİ*

Kafkasya'ya Dair Bir Yayın: Kafkasya Birlik Mecmuası (1970-1972)

Öz: *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1970-1972 yılları arasında İstanbul'da çıkarılan siyasi, sosyal, kültürel ve turistik konuları ihtiva eden aylık yayın organıdır. Söz konusu dergi, Şerafettin Terim ve Turhan Yavuz Marşan tarafından çıkarılmış, yazı işleri müdürü olarak da İsmail Arzın görev yapmıştır. Derginin belirlediği amaçların ortak noktası, Türkiye Cumhuriyeti'nin izlediği siyasetin takipçisi olmak, Türkiye Kafkas Abhaz-Kültür Derneği'nin faaliyetlerini duyurmak, Kafkas halklarının birlik ve bütünlüğünü sağlamaktır. Dergide; Kafkasya'nın tarihine, kültürüne, bu coğrafyada yaşamış önemli şahsiyetlere, Türkiye'nin siyasal tarihine Çarlık Rusya'sı ve Sovyetlere yönelik yazılar yayımlanmakla beraber daha çok Abhazyaya ve Abhazlar üzerinde durulmuştur. Bu minvalde; Abhazyaya tarihi, kültürü ve edebiyatı üzerine yazılanlar dergide, fazlasıyla bulmak mümkündür. Türkiye Kafkas-Abhaz Kültür Derneği'nin duyuru ve haberlerine sıklıkla yer veren dergi; şiir, fıkra ve masal gibi edebi türden yazılar da yayımlamıştır. Ancak bu yazılar, belli bir düzene riayet edilmeden neşredilmiştir. Bunun yanında yine düzensiz olmakla beraber dergide, sağlık ve din konularına yer verilmiştir. Diğer yandan derginin son sayfaları daha çok haberlere ayrılmıştır. Fakat "Denek Haberleri", "Köy Haberleri" ve "Haberler" gibi muhtelif başlıklarla çıkan bu yazılar, genellikle Türkiye Kafkas-Abhaz Kültür Derneğiyle ilişkili haberlerden oluşmaktadır. Derginin maddi kaynağı olarak; şahsi yardımlar, abone ücretleri ve zaman zaman arka kapakta yer verilen reklamlar gösterilebilir. Sade bir dil kullanan dergi, genellikle 32 sayfa olarak yayımlanmıştır. Öte yandan dergide yer alan yazarların büyük kısmı, Kafkasya kökenlidir. Dergiye bu açıdan bakıldığında Kafkasyalıların düşüncelerinin anlaşılması açısından büyük bir önem ihtiva etmektedir. Bu çalışmada, *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nın ortaya çıkışı, amaçları, yayın politikası ve şekil özellikleri açıklanıp yazarları verilecektir. Ayrıca dergide ağırlıkta olan konular, tasnif edilerek değerlendirilmeleri yapılacaktır. Son olarak dergideki yazıların künyeleri, kronolojik olarak çalışmanın sonuna eklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya Birlik Mecmuası, Şerafettin Terim, Türkiye Kafkas-Abhaz Kültür Derneği, Rusya, Kafkasya, Abhazyaya.

A Publication on the Caucasus: Caucasian Union Journal (1970-1972)

Abstract: *The Caucasus Union Journal* is a monthly publication covering political, social, cultural and touristic issues published in Istanbul between 1970-1972. The journal was published by Şerafettin Terim and Turhan Yavuz Marşan and İsmail Arzın was the editor-in-chief. The common point of the objectives determined by the journal, to be followers of the policy of the Republic of Turkey, Turkey Caucasian-Abkhazian Culture Association to publicize their activities and the Caucasus is to ensure the unity and integrity of the peoples. The journal generally focuses on the history, culture of the Caucasus and important personalities in the Caucasus, political history of Turkey, Tsarist Russia, and Soviet but mostly focuses on the Abkhazia and Abkhazians. In this manner; Abkhazian history, culture and literature about the writings in the journal, it is possible to find more. Also published literary articles such as poetry, jokes and tales, journal which are frequently placed in the announcements and news of the Turkey Caucasian-Abkhaz Cultural Association. However, these articles were published irregularly. In addition, health and religion issues were published in the journal, although they

* Arş. Gör. Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-mail: eraydemirli5@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5874-6911.

were irregular. On the other hand, the last pages of the journal mostly contain news. But the "Association News", "Village News" and "News" as these articles, published with various titles, it consists mostly of news related to Turkey Caucasian-Abkhazian Culture Association. As the monetary source of the journal; personal aids, subscription fees, and occasional ads on the back cover. The journal, which uses simple language, is generally published as 32 pages. Most of the authors of the journal are of Caucasian origin. From this perspective, the journal is of great importance for our understanding of the thinking of the Caucasians. In this study, the emergence of the *Caucasus Union* journal, aims, publication policy and shape features will be explained and the authors will be given. In addition, articles weighted in the journal will be classified and evaluated. Finally, the articles of the journal will be added chronologically to the end of the study.

Keywords: *Caucasus Union* Journal, Şerafettin Terim, Turkey Caucasus-Abkhaz Cultural Association, Russia, Caucasus, Abkhazia.

Giriş

Kafkasya, asırlar boyu dış güçlerin istilalarına maruz kalmış, XVIII. yüzyılın sonları ve XIX. yüzyılın ilk yarısıyla beraber Rusya, Osmanlı ve İran devletlerinin mücadele içine girdikleri bir bölge olarak dikkat çekmiştir. 1801 yılında Rusya'nın Gürcistan'ı ilhak etmesi ve daha sonra Azerbaycan hanlıklarını ele geçirmesi Rusya'nın Güney Kafkasya'da hakimiyet kurmasını sağlamıştır. Ayrıca Rusya'nın İran'la imzaladığı Gülistan (1813) ve Türkmençay (1828) antlaşmaları bu hakimiyeti pekiştirmiştir. Daha sonra Kuzey Kafkasya bölgesine yönelen Rusya, Kafkas halklarıyla girdiği mücadelelerden galip çıkmış ve 1864 yılında Kafkasya'nın kontrolünü ele geçirmiştir. Burada yaşayan halkları dil, din, eğitim vs. unsurlarını kullanarak Ruslaştırmaya çalışmış, bazı Kafkasya halklarını ise Osmanlı topraklarına göç ettirerek yurtlarından uzaklaştırmıştır. Sovyetler Birliği döneminde de benzer uygulamalara devam eden Rusya, burada ikamet eden halklara Sovyetleştirme siyaseti uygulamış ve bir takım bahanelerle bazılarını Orta Asya ve Sibirya'ya sürgüne göndermiştir.

Ana yurtlarından ayrılmak zorunda kalan Kafkas halklarının bir kısmı, yaşadıkları yerlerde, Kafkasya'nın sesini duyurmak, Kafkas halklarının tek vücut olmasını sağlamak ve Sovyet karşıtı bir siyaset takip etmek amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ülkemizde bulunan Kafkas halkları da söz konusu amaçlar için dernekler kurmuş ve yayın organları çıkarmışlardır. Bu amaçla Kafkas halklarına yönelik Türkiye'de çıkarılan yayın organlarından biri *Kafkasya Birlik Mecmuası*'dır. Mecmua, yayın hayatına devam ettiği iki yıl süresince Kafkas halklarından olan Abhazlar ağırlıkta olmak üzere çeşitli konular hakkında yazılar yayımlamış ve Kafkas halklarının birlik içinde bulunmalarına katkı sağlamaya çalışmıştır. Fakat söz konusu yıllarda Kafkasyalıların çeşitli konulardaki düşüncelerini anlamamıza katkıda bulunan bu dergi hakkında yazılanlar, mecmuanın;

yayın süresi, nerede çıkarıldığı, kimler tarafından yayımlandığı ve yazar kadrosu gibi genel bilgilerden ibarettir.¹ Dolayısıyla çalışmamız daha çok dergiden edindiğimiz bilgilerden oluşmaktadır.

Mecmuanın Ortaya Çıkışı ve Amacı

Kafkasya'ya yönelik Türkiye'de çıkartılan süreli yayınlardan biri *Kafkas* (İstanbul 1953) dergisidir.² Fakat derginin önemli isimlerinden olan İsmail Ziya Bersis'in³ vefatı sebebiyle dergi, yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. Nihayet uzun bir aradan sonra Turhan Yavuz Marşan⁴ ve *Kafkas* dergisinin yayımlandığı süre içerisinde yazı işleri müdürü olarak görev yapan Şerafettin Terim⁵ *Kafkas* dergisinden doğan boşluğu gidermek için *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nı 1970 yılında çıkarmaya başlamıştır. Dergi, Türkiye Kafkas-Abhaz Kültür Derneği'nin haber ve faaliyetlerini duyurmak, Kafkas

¹ Bkz. Sefer E. Berzeg, *Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası* (Samsun: Sönmez Ofset Matbaacılık, 1996), 104-105; Yenal Ünal, "A Selected Bibliographic Study about History of the Caucasus", *History Studies International Journal Of History* 4 (July 2013): 252; Şerafettin Terim, *Kafkas Tarihinde Abhazlar ve Çerkeslik Mefhumu* (İstanbul: Minnetoğlu Kitabevi, 1976), 3.

² 1 Ocak 1953 tarihinde İstanbul'da yayın hayatına başlayan *Kafkas* dergisi, Abhaz kökenli İsmail Ziya Bersis tarafından çıkarıldı. Aylık olarak neşredilen dergi, yayımlandığı yılın Aralık ayında Bersis'in vefatı sebebiyle yayın hayatına son vermek zorunda kaldı. Toplamda 12 sayısı yayımlanan dergi, Kafkas Kültür Derneği'nin gayri resmi yayın organı olarak da görev yapmaktaydı. Öte yandan söz konusu derginin adının değiştirilmesiyle *Kafkas Mecmuası* (İstanbul 1954-1956), *Kafkas* dergisinin devamı olarak yayın hayatına başladı. Daha fazla bilgi için bkz. Berzeg, *Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası*, 98-99.

³ İsmail Ziya Bersis (1884-1953), Sapanca'da doğdu. 1903 yılında Harp Okulu'ndan mezun olmasının ardından çeşitli birliklerde görev aldı. 1910'da Kerkük Jandarma Komutanlığına atanan Bersis, 1913 yılında Balkan savaşlarına katıldı. 1914'de İzmir'den milletvekili seçilmesine rağmen I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla tekrar orduya iştirak etti. Teşkilat-ı Mahsusa üye sıfatıyla Irak Cephesi'nde görev aldı. Savaşın sona ermesiyle yayın hayatına başlayan Bersis, *Kafkas* dergisini çıkardı. 1950 yılında İstanbul'da kurulan Kafkas Kültür Derneği'nin kurucuları ve çalışanları arasındaydı. Bkz. Sefer E. Berzeg, *Kafkas Diasporası'nda Edebiyatçılar ve Yazarlar Sözlüğü* (Samsun: Sönmez Ofset Matbaacılık, 1995), 60-61.

⁴ Turhan Yavuz Marşan, *Kafkas* dergisi ve *Kafkas Mecmuası*'nda yazarlık yaptı. Daha sonra Şerafettin Terim ile birlikte *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nı çıkardı. Bu mecmuada birçok yazısı yayımlanan Marşan, 1975 yılında vefat etti. Bkz. Berzeg, *Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası*, 99-100, 104; Terim, *Kafkas Tarihinde Abhazlar ve Çerkeslik Mefhumu*, 4.

⁵ Şerafettin Terim, *Kafkas* dergisi ve *Kafkas Mecmuası*'nda idari görevlerde bulunmasının yanında bu yayın organları ile *Kafkasya* ve *Kuzey Kafkasya* dergilerinde yazarlık yaptı. Abhaz kökenli olmasından dolayı Abhazy'a derin duygular besleyen Terim, bu coğrafya üzerine çalışmalarda bulundu. 1970 yılında Turhan Yavuz Marşan ile birlikte *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nı çıkardı. 1971 yılında Türkiye Kafkas-Abhaz Kültür Derneği başkanlığına seçildi. Ayrıca Abhazlar üzerine kaleme aldığı *Kafkas Tarihinde Abhazlar ve Çerkeslik Mefhumu* (İstanbul 1976) isimli çalışması mevcuttur. Bkz. "Haberler", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım-Aralık 1971): 31; Berzeg, *Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası*, 99-100, 103-104; Terim, *Kafkas Tarihinde Abhazlar ve Çerkeslik Mefhumu*, 5.

halklarının birlik ve beraberlik içinde bulunmalarına katkı sağlamak amacıyla yayın hayatına girmiştir.

Kafkasya Birlik Mecmuası, 1. sayısında yayımladığı yazıda her şeyden önce önem verilmesi gereken hususun Türk vatandaşlığı ve Türklük olduğunu belirterek şu amaçlar etrafında toplanmıştır: Ticari bir zihniyete yer vermeyerek hadiseleri doğru şekilde aktarmak, Türkiye'nin menfaatlerini her şeyin üstünde tutmak, devletin izlediği siyasetin kayıtsız şartsız yanında yer almak, cumhuriyet ve demokrasi rejiminin savunucusu olmak, İslam Dini ve gereklerine bağlı kalarak beraberlik içinde yapıcı ve modern olmak.⁶

Mecmuanın Yayın Politikası ve Şekil Özellikleri

Kafkasya Birlik Mecmuası, 1970-1972 yılları arasında Şerafettin Terim ve Turhan Yavuz Marşan öncülüğünde "Siyasi, Sosyal, Kültürel ve Turistik Aylık Mecmua" ibaresiyle yayımlanmıştır. Toplamda 16 sayısı olan dergi, aylık mecmua ibaresiyle neşredilmesine rağmen 12. sayıdan itibaren düzensiz aralıklarla çıkarılmıştır. Derginin yayın hayatı süresince yöneticiliğini Şerafettin Terim ve Turhan Yavuz Marşan, yazı işleri müdürü olarak da İsmail Arzın görev yapmıştır. Dergiye böyle bir isim verilmesine dair herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber dergi sahiplerinden Şerafettin Terim'in Kafkasya kökenli olması, derginin amaçları noktasında birlik ve beraberliğe vurgu yapılması, derginin bu isimle yayın hayatına girmesinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

Genellikle 32 sayfa olarak yayımlanan ve sade bir dil kullanan dergi, muayyen konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Dergi adının *Kafkasya Birlik Mecmuası* olması ve derginin amaçları arasında birlik ve beraberliğe yer verilmesine rağmen incelenen konular, Kuzey Kafkasya halklarına yöneliktir. Hatta bu coğrafya içerisinde de sınırlarını daraltan dergi, birkaç sayıda Çerkeslere değinmekle⁷ beraber genellikle Abhazlar⁸ üzerinde durmuştur. Zaten derginin her sayısında "Abhazlar Kimdir?" adıyla yazı yayımlanması bunun ispatı mahiyetindedir. Derginin böyle bir politika izlemesinde muhtemelen dergi sahiplerinden Şerafettin Terim'in Abhaz kökenli olması etkili olmuştur.

⁶ Kafkasya Birlik Mecmuası, "Tekrar Başlarken", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 3.

⁷ Turhan Yavuz Marşan, "Türkiye'de Bir Çerkeslik Hareketi Var mıdır?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 3-5; Şerafettin Terim, "Çerkes Etkisi ve Abhazlar", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 15 (Nisan-Haziran 1972): 5-7; Şerafettin Terim, "Çerkeslik Etkisi ve Abhazlar", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 13-16.

⁸ Abhazlar için bkz. Stanislav Lakoba, *İlk Çağlardan Günümüze Abhazya Tarihi*, çev. Uğur Yağanoğlu (İstanbul: CSA Yayın Ajansı, 2014).

Dergi, Abhazlar üzerinde sıklıkla durmasının yanında Türkiye ile ilgili bazı konulara da değinmiştir. Özellikle Türkiye'nin siyasal bütünlüğü konusunda Türkiye'de Çerkeslik hareketinin olup olmadığı tartışılmış⁹ ve Türk milletinin Kürtleri de kapsayarak tek millet olduğu vurgulanmıştır.¹⁰ Bunun yanında Türkiye'ye uluslararası perspektiften bakan yazılar da yayımlayan dergi, bu hususta Türkiye-Sovyet ilişkilerine¹¹ ve Türkiye'nin II. Dünya savaşına neden girmediğiyle ilgili bilgilere yer vermiştir.¹² Ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın din aleyhtarı olup olmadığı tartışılmıştır.¹³

Dergide, Abhazlar ve Türkiye dışında Ruslara dair yazılar da kaleme alınmıştır. Fakat bu yazılar Rusların Kafkasya'ya yönelik politikalarından olsa gerek olumsuz mahiyettedir. Bu doğrultuda Rusların Kafkasya'da uyguladığı Ruslaştırma siyaseti bağlamında özellikle dil ve eğitim konuları üzerinde durulmuştur. Diğer yandan Rusların Kafkasya'yı işgali neticesinde Kafkas halklarının istiklal mücadelesi anlatılmıştır. Ayrıca Rusların Kuzeybatı Kafkasya'yı işgal etmesi ve bunun neticesinde hangi toplumların göçe tabi tutulduğu aktarılmıştır.

Derginin genellikle son sayfalarında haberlere yer verilmiştir. Fakat "Dernek Haberleri", "Köy Haberleri" ve "Haberler" gibi muhtelif başlıklarla çıkan bu yazılar, genellikle Kafkas-Abhaz Kültür Derneğiyle ilişkili haberlerden oluşmaktadır. Diğer yandan derginin 1. sayısında Dağıstan'da meydana gelen deprem hakkında¹⁴ ve 5. sayısında çok gerekli (!) olan İsrail'in dış borcuyla ilgili¹⁵ "Dış Haberler" başlığı altında bilgilere yer verilmesine rağmen derginin diğer sayılarında haberlere yer ayrılmamıştır.¹⁶ Böyle bir yaklaşım derginin haberler noktasında istikrarsız hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

⁹ Turhan Yavuz Marşan, "Türkiye'de Bir Çerkeslik Hareketi Var mıdır?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 3-5.

¹⁰ Ahmet Kabaklı, "Kürt Yok, Türk Milleti Vardır", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 28-29.

¹¹ Abdi İpekçi, "Türk-Sovyet İlişkileri ve (Bizim Radyo)", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 6-7.

¹² Kafkasya Birlik Mecmuası, "İkinci Dünya Savaşına Girmemizi Kim Önledi?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 23-24.

¹³ Turhan Yavuz Marşan, "Atatürk Din Aleyhtarı mıydı?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 6-7 (Kasım-Aralık 1970): 4-8.

¹⁴ "Dış Haberler", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 20.

¹⁵ "Dış Haberler", çev. Orhan Terim, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 10.

¹⁶ *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nın 5. sayısında ikinci bir "Dış Haberler" başlığı bulunmakla beraber bu alan boş bırakılmış ve başlığın hemen arkasından "Fıkralar" başlığıyla çok kısa bir fıkra yayımlanmıştır. Bkz. "Dış Haberler", çev. Muvaffak Kuter, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 27.

Dergide, din ve sağlık bahislerine, şiir, fıkra ve masallara yer verilmekle beraber bu temalar derginin yayın hayatında belli bir düzene riayet edilmeden yayımlanmıştır. Derginin 3. sayısından itibaren "Her Ay Bu Sütunda Din Bahisleri" ibaresiyle dini konulara yer verilirken 10. sayıyla birlikte bu söylemden uzaklaşmıştır. Diğer yandan dergi, yayın hayatı boyunca sadece 5. sayısında "Sağlık Bahisleri" ibaresiyle başlık açmıştır. Bununla beraber derginin 3., 4. ve 5. sayılarında fıkralara yer ayrılırken sadece 10., 11. ve 12. sayılarında masallara yer verilmiştir.

Kafkasya Birlik Mecmuası, Kafkas-Abhaz Kültür Derneğinin gayri resmi yayın organı olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Nitekim mecmuanın 15. sayısı dışında her sayının son sayfalarında dernek, köy haberleri ve haberler başlıklarıyla derneğin; haber, duyuru ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Ayrıca mecmuanın ilk sayısında "Türkiye Kafkas-Abhazya Kültür Derneği Tüzüğü" başlığıyla derneğin amaçları, organları, gelir kaynakları, kurucu üyeleri, derneğe giriş ve çıkış şartları, yönetim kurulunun görev ve yetkileri açıklanmıştır.¹⁷ Öte yandan mecmuanın kurucularından olan Şerafettin Terim, 1972 yılının Mayıs ayında yapılan kongrede dernek başkanı seçilirken mecmua yazarlarından olan Ethem Arutan ise ikinci başkan olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla hem mecmuanın içeriği hem de mecmuadaki önemli isimlerin, derneğin yönetici kadrosunda yer alması her iki oluşumun müşterek hareket ettiğini göstermektedir.

Dergi, yayımladığı sayılar noktasında düzensizlik göstererek bazen tek sayı olarak çıkarken bazen de sayıların birleştirilmesiyle çift sayı şeklinde yayımlanmıştır. Bu doğrultuda derginin ilk iki sayısı ayrı olarak çıkarken, 3. ve 4. sayıları tek dergi halinde neşredilmiştir. Böyle bir davranış içine girilmesinin sebebi, yaz tatili sırasında meydana gelen aksaklıkların dergi basımını geciktirmesi olarak açıklanmış ve tekrarının olmayacağı hususunda okuyuculardan özür dilenmiştir. Fakat derginin daha sonraki sayılarına baktığımızda bu tutumun birçok kez tekrarlandığını, derginin abone ve okuyucularına verdiği sözde durmayarak disiplinden yoksun olduğunu görmekteyiz.

Derginin gelir kaynağı olarak; şahsi yardımlar, abone ücretleri ve derginin 5. sayısından itibaren zaman zaman arka kapakta yer verilen reklamlar gösterilebilir. Fakat dergide verilen bazı bilgilerden bu kaynakların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Derginin 13. sayısında abonelerin abone ücretlerini ihmal etmemeleri ve imkan nispetinde dergiye maddi yardımda bulunmaları istenmektedir. Hatta başka bir sayıda dergiye maddi yardımda bulunanların

¹⁷ "Türkiye Kafkas-Abhazya Kültür Derneği Tüzüğü", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 27-32.

listeleri verilmiştir. Bu davranışın dergiye daha fazla yardım edilmesi için yapıldığı ihtimal dahilindedir. Diğer yandan derginin yayın hayatını nihayete erdirmesiyle ilgili son sayısında bir açıklama yapılmamıştır. Fakat derginin son sayılarına doğru abonelerden ayrıca maddi yardım talebinde bulunulması ve derginin masraflarını karşılayamadığının dile getirilmesi ekonomik sebeplerden dolayı derginin kapandığını düşündürmektedir.

Mecmuanın Yazar Kadrosu ve Ele Alınan Konular

Dergide ağırlığı hissedilen yazarların büyük kısmı Kafkasya kökenlidir. Dergiye baştan sona bakıldığında Şerafettin Terim, Turhan Yavuz Marşan ve İsmail Arzın gibi isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunda söz konusu yazarların derginin yönetim kadrosunda bulunmasının etkili olduğu muhtemeldir. Bunların dışında M. Kazım Taymaz¹⁸, Pşimah Kosok¹⁹, Abdi İpekçi (1929-1979), Müstecip Ülkusal (1899-1996), Cemal Marşan, Atiye Keskin, Ahmet Kabaklı²⁰, Mithat Berkan, Rifat Özbay, Nihat Özçelik, Ethem Arutan, Cemal Parman, Khukhut Bgajvba, Selim Sabit, Tekin Erer (1921-1997), Janset Berkok Şami, Daniş Karabelen²¹, Elmas Yıldırım ve Ali Volkan gibi isimlerin derginin yazar kadrosunda olduğu görülmektedir.

¹⁸ M. Kazım Taymaz (1925-2010), Düzce’de bir Adige göçmen köyü olan Kirazlı (Tseykohable)’de doğdu. Tekniker okullarında öğretmenlik yaptı. İstanbul’daki hemşerileriyle birlikte “Köy Çocuklarını Yükseltme” ve “Köy Çocuklarını Eğitime” derneklerini kurarak çoğunluğu Kafkasyalı olan öğrencilerin eğitimine katkıda bulundu. *Kuzey Kafkasya* ve çeşitli yerel gazetelerde yazarlık yaptı. Bkz. Berzeg, *Kafkas Diasporası’nda Edebiyatçılar ve Yazarlar Sözlüğü*, 239.

¹⁹ Pşimah Kosok (1887-1962), Kafkasya’nın Kabardey-Balkar Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Babugoy köyünde doğdu. 1917 Şubat İhtilali’nden sonra Kuzey Kafkasya halklarının örgütlenme ve devletleşme çabalarına aktif şekilde katıldı ve Kuzey Kafkasya Merkez İcra Komitesi’nde yer aldı. 11 Mayıs 1918’de “Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti’nin bağımsızlığının ilan edilmesi üzerine önce milli hükümette görev alan Kosok, ilk hükümet başkanı Abdülmecid Çermoy’dan sonra parlamento çoğunluğunca hükümet başkanlığına seçildi. Daha fazla bilgi için bkz. Sefer E. Berzeg, *Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti Devlet Başkanı Pşimaho Kotse (Kosok): Yaşamı ve Gurbet Yazıları* (Ankara: Kuban Matbaacılık, 2011).

²⁰ Ahmet Kabaklı (1924-2001), Harput’ta doğdu. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu’nu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirdi. Çeşitli yayın organlarında yazılar kaleme aldı. Edebiyat faaliyetlerini genel olarak 1970 yılında kurucuları arasında bulunduğu ve başkanlığını yaptığı Türkiye Edebiyat Cemiyeti bünyesinde gerçekleştirdi. Bu cemiyetin yayın organı olan *Türk Edebiyatı* dergisini (İstanbul 1972) çıkardı. 1978 yılında Türk Edebiyatı Vakfı’nın kurulmasına öncülük eden Kabaklı, vefatına kadar bu vakfın başkanlığında bulundu. Bkz. Beşir Ayvazoğlu, “Ahmet Kabaklı”, *TDVİA*, C. XXIII, 9.

²¹ Daniş Karabelen (1898-1983), İstanbul’da doğdu. Ordunun çeşitli kademelerinde görev aldı. 1948 yılında özel savaş eğitimi için ABD’ye gönderildi. 1952-1953 yılları arasında Kore Savaşı’nda 3. Tugay Komutanı Yardımcısı olarak görev yaptı. 1952’de hayata geçirilen Seferberlik Tetkik Kurulu’nun (Özel Harp Dairesi) kurucuları arasında bulundu. 1960 yılında emekli oluncaya kadar bu kurumun şefliğini yürüttü. Daha fazla bilgi için bkz. Cemal Kutay, *Beş Kıtada Bir Türk Paşası: Daniş Karabelen* (İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 2006).

Dergi içeriğinin ağırlık noktasını oluşturan Abhazlar üzerine yazı yazan altı kişiyi görmekteyiz. Bunlar; Şerafettin Terim, İsmail Arzın, Cemal Marşan, Mithat Berkan, Ethem Arutan ve Khukhut Bgajvba'dır. Kafkasya tarihine yönelik yazılar kaleme alan yazarlar ise Şerafettin Terim, Pşimah Kosok, Atiye Keskin ve Cemal Parman'dır. Ayrıca dergide Sovyetlerin, Müslümanları Ruslaştırma siyaseti izlediklerine dair yazılar da kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda makalesi yayımlanan yazarlar arasında Şerafettin Terim, Turhan Yavuz Marşan, Selim Sabit, Tekin Erer ve Daniş Karabelen bulunmaktadır.

Derginin ortak çalışmaları neticesinde "Kafkasya Birlik Mecmuası" imzasıyla birçok yazı yayımlanmıştır. Yazılanlar konu itibarıyla çeşitlilik göstermekte olup derginin yayın hayatına girmesi, Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin Mayıs ayında kurulması sebebiyle bu ayda ön plana çıkan tarihi hadiseler, Türkiye Tarihi'ne yönelik siyasi olaylar, Abhazlar ve Abhazların önemli şahsiyetleri, Rusların Kafkasya'yı işgali ve neticesi, röportajlar ve kitap tanıtımı ile ilgilidir.

Dergide yer verilen şiir, masal ve fıkra gibi edebi türden yazılar da görmekteyiz. Dergide dört şiir, yer almakta olup bu şiirler Ali Volkan, Ethem Arutan ve Elmas Yıldırım tarafından kaleme alınmıştır. Azerbaycan Türkü Ali Volkan, "Vatan Uğruna" ve "Gurbet Acısı" isimli şiirlerin sahibidir.²² Söz konusu şiirlerde Azerbaycan'ın istiklalini kaybetmesinden dolayı duyulan üzüntü ve Azerbaycan'a yönelik özlem dile getirilmiştir. Ethem Arutan'ın "Ana Yurdum" ve Elmas Yıldırım'ın "Gurbette" adlı şiirlerinde ise vatanın önemi ve memleketinden uzakta bulunan bir kişinin vatanına duyduğu özlem ifade edilmiştir.²³ Öte yandan derginin 3., 4. ve 5. sayılarında toplamda üç fıkra yer almaktadır. "Pisboğazlar" ve "Avcı" isimli fıkralar, Abhazcadan tercüme edilmiş olup çeviren için "Abhazyalı" müstear ismi kullanılmıştır.²⁴ Diğer fıkra ise "Fıkralar" başlığıyla İngilizceden tercüme edilmiş ve çeviren Muvaffak Kuter olarak verilmiştir.²⁵ Dergide, şiir ve fıkranın yanında toplamda iki masal yayımlanmıştır. Abhazcadan tercüme edilen bu masallar "Uyanık Adam Oğlunu Nasıl Everdi?" ve "Nart Tatraş" isimindedir. İlk

²² Ali Volkan, "Vatan Uğruna", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 27-28; Ali Volkan, "Gurbet Acısı", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 15 (Nisan-Haziran 1972): 24.

²³ Ethem Arutan, "Ana Yurdum", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 19; Elmas Yıldırım, "Gurbette", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 27.

²⁴ "Pis Boğazlar", çev. Abhazyalı, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 27-30; "Avcı", çev. Abhazyalı, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 24-26.

²⁵ "Fıkralar", çev. Muvaffak Kuter, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 30.

verdiğimiz masalda çevirenin imzası bulunmazken ikinci masalı tercüme eden kişi Şeref Terim olarak verilmiştir.²⁶

Dergide, "Din Adamı" imzasıyla dini konular hakkında da açıklamalar yapılmıştır. "Din Bahisleri" başlığıyla derginin 3. ve 4. sayısından sonra çıkan bu yazılar genellikle Allah'ın sıfatları ve bunların manası, mezhep birliği, ahlakın önemi ve ailelerin çocuklarına öğretmesi gereken dini kurallardan oluşmaktadır. Fakat dergi, 10. sayısıyla birlikte bu türden yazılara sayfalarında yer vermemeye başlamıştır.

Kafkasya Birlik Mecmuası'nda Abhazlar başta olmak üzere genellikle siyasi, sosyal ve edebi türden konulara ağırlık verilmiştir. Yazıların büyük kısmı Abhazların kökeni, siyasi tarihi, önemli şahsiyetleri, Rusya'nın Kafkasya'yı işgali, Kafkas halklarının Sovyetleştirme politikasından duyduğu rahatsızlıklar gibi ortak konulardan oluşmaktadır. Bu kısımda derginin genel çizgisini anlamak için ortak konuları belirleyip makalelerin değerlendirmelerini yapmaya çalışacağız.

Kafkasya Hakkında Yazılanlar

1918 yılında kurulan Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin hükümet başkanlarından olan Pişmah Kosok'un kaleme aldığı "Kafkasya'da İstiklal Mücadelesi" isimli makale, Rusların Kafkasya'ya yönelik siyaseti, Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Kafkas halklarının Ruslarla yaptığı mücadeleler ve bu mücadeleler neticesinde yaşanan olumsuzluklar hakkındadır. Çalışmada Rusya'nın Kafkasya'ya I. Pyotr (1672-1725) dönemiyle ilgi duymaya başladığı ve bu ilginin II. Yekaterina (1729-1796) dönemiyle artarak devam ettiği ifade edilmiştir. 1864 yılında Adigelerin ana yurtlarından koparılarak Türkiye'ye göç ettirilmelerine dikkat çeken yazar, Rusya'da 1917 Devrimi'nin meydana gelmesiyle Kafkas halklarının özgürlük mücadelesi içine girdiğini belirtmiştir. Bu mücadele neticesinde Kafkas halklarının muvaffakiyet sağlayarak 11 Mayıs 1918 tarihinde Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin kurulduğu belirtilmiştir. Kurulan cumhuriyetin Osmanlı Devleti ile anlaşma sağlaması neticesinde Babıâli'nin Kafkas halklarına yardım etmeyi kabul ettiği vurgulanmıştır. Fakat Bolşeviklerin kuzeyden Volga yolu ile gelecek herhangi bir yardımı önlemek amacıyla Dağıstan sahillerine askeri birlikler göndermesi üzerine Türk askeri birliklerinin bölgeye gelerek Ruslarla mücadele ettiği ifade edilmiştir. Öte yandan İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u işgal etmesi ve Türk askeri birliklerinin Kafkasya'dan çekilmelerini istemeleri üzerine Kafkas halkları zor durumda

²⁶ "Uyanık Adam Oğlunu Nasıl Everdi?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 29; "Nart Tatras", çev. Şeref Terim, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 12 (Mayıs-Ekim 1971): 22-26.

kalmış ve Kafkasyalılar, Ruslarla tekrar mücadeleye girmişlerdir. Ruslarla yıllarca yapılan mücadeleler sonunda Rusların, Kafkasya halklarına üstünlük sağladığı ifade edilmiş ve 1944 yılında Çeçen-İnguşlar, Karaçaylılar ve Balkarların, Sovyetler tarafından Sibiryaya sürgün edilmeleri üzerinde durulmuştur.²⁷

Dergi mensuplarının ortak çalışmaları sonucunda "Kafkasya Birlik Mecmuası" imzalı birçok yazı yayımlanmıştır. Bu yazılardan üçü, derginin 6.-7., 8.-9. ve 10.-11., sayılarında "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?" başlığıyla birbirinin devamı niteliğindedir. Makalelerde Rusların Kafkasyaya ilk ciddi hareketının ne zaman olduğu, Kuzeybatı Kafkasyayı ele geçirmek için izlediği siyaset ve bu bölgeyi ele geçirmesiyle burada ikamet eden halkların mukadderatı üzerinde durulmuştur. Rusya'nın Kafkasyaya yönelik ilk ciddi teşebbüsünün I. Pyotr'un 1722'deki İran seferiyle olduğunu belirtilmiş ve II. Yekaterina dönemiyle de Karadeniz kıyılarına hakim olmak amacıyla Batı Kafkasya'nın ele geçirilmek istendiği ifade edilmiştir. Rusların Kuzeybatı Kafkasya işgalini üç ayrı dönemde tasnif eden dergi, bu dönemleri; 1800-1840, 1841-1859 ve 1860-1864 olarak vermiştir. Ayrıca Rusların bu bölgeyi ele geçirmesiyle burada yaşayan halkları, Osmanlı Devleti, topraklarına göç etmeye zorladığı ifade edilmiştir. Bu konu hakkında Rus tarihçi A. P. Berje'nin (1828-1886) Kafkas halklarının Osmanlı Devleti topraklarına göç etmesi sırasında soğuk hava koşulları ve hastalıklar gibi zorluklarla uğraşmak zorunda kaldığına dair söylemlerine yer verilmiştir. Kafkas halklarının yaşadıkları yerlerden göç ettirilmesiyle buralara Ruslar tarafından Kazakların yerleştirildiği vurgulanmıştır. Kazakların, Kuzeybatı Kafkasya topraklarına gelmesiyle bölgedeki iktisadi hayatın kötüye gittiğine, ekim alanlarının azalıp ormanların fazlalaştığına ve yolların kullanılmaz hale geldiğine dikkat çekilmiştir.²⁸

Dergide, Kafkasyaya dair yer alan makalelerden bir diğeri Atiye Keskin'in "Kuzey Kafkasya Notları" adlı yazısıdır. Keskin, burada Şeyh Şamil (1797-1871) ve Rus generallerinden Klug Von Klugenav arasında geçen konuşmalarla birlikte Kafkas halklarının Ruslar tarafından farklı dönemlerde ana yurtlarından çıkarılması üzerinde durmuştur. Dağıstan'ın Sulak Nehri

²⁷ Pişmah Kosof, "Kafkasya'da İstiklal Mücadelesi", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 13-20.

²⁸ Kafkasya Birlik Mecmuası, "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 6-7 (Kasım Aralık 1970): 9-15; "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 8-9 (Ocak-Şubat 1971): 12-14; "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 22-25.

kenarında karşılaşan Klugenav ve Şeyh Şamil arasında geçen konuşmalar Şamil'in vatanını savunma noktasında kararlılığını göstermesi açısından son derece önemlidir. Klugenav, Şamil'e teslim olması halinde imparatorun kendisine lütufta bulunacağını söylemiş fakat Şamil, sert bir üslupla asla teslim olmayacağını gerekirse bu mukaddes davanın kıyamete kadar devam edeceğini ifade etmiştir. Öte yandan Kafkasya'nun istiklali için mücadele eden birçok kahramanın vatanlarından g ettirildiğine dikkat çeken Keskin, zellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kafkas halklarının, Almanlarla iş birliği yaptıkları gerekçesiyle Ruslar tarafından tekrar sürgün edildiği üzerinde durmuştur.²⁹

Abhazya ve Abhazlar Hakkında Yazılanlar

Dergide, en çok yazan ve 20 makalesi bulunan Şerafettin Terim, Abhaz kökenli olması ve bu coğrafyaya büyük ilgi duymasından olsa gerek genellikle Abhazlara yönelik yazılar kaleme almıştır. Derginin yayın hayatı boyunca her sayısında düzenli olarak "Abhazlar Kimlerdir?" başlığıyla yazılar yayımlamıştır. Bu makalelerdeki amacının Kafkasya halklarının kaynaşmasına ve birbirlerini tanımalarına yardımcı olmak istediğini söyleyen Terim, yazdıklarıyla "Abhaz" kelimesinin kullanış Őekillerine dikkat çekmiştir. Türkiye Türkleri tarafından bu kelimenin yanlış biçimde "Abaz" olarak telaffuz edildiğini, doğru kullanımının "Abhaz" Şeklinde olması gerektiğini belirtmiştir. Yazılarında Abhazya tarihi üzerine de bilgiler veren Terim, Abhazların Kafkasya'ya geldikleri tarihin tayin edilemeyecek kadar kadim olduğunu ifade etmiş ve Abhazların köklü bir tarihe sahip olduklarını savunmuştur. Bunun yanında Abhazya coğrafyasında hüküm sürmüş krallar hakkında malumatlar vermiştir. Bu bölgede birçok prens ailesinin yaşadığını belirterek söz konusu ailelerle ilgili bilgiler sunmuştur. Şerafettin Terim'in üzerinde durduğu konulardan bir diğeri Abhaz-erkes ayrımı hakkındadır. Abhazların, Çerkesleri oluşturan toplumlar arasında zikredildiğini söylemekle beraber Çerkeslerin bir kısmının Abhazları dışladıklarını hatta kendilerini Abhazlardan stn olarak görmelerini eleştirel bir dille ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Abhazya-Gürcistan münasebetleri üzerinde durmuş, Abhazların, Gürcülere hiçbir zaman boyun eğmediğini belirterek Gürcistan'ın Abhazya'yı işgal edemediğini savunmuştur. Birçok yönden Abhazya'yı ele alan Şerafettin Terim, Rusların Abhaz topraklarını ele geçirmek için uyguladığı siyaseti, birçok tarihinin Abhazlar ve Abhazya hakkındaki fikirlerini aktarmıştır. Abhazların ticari faaliyetleri, önemli simaları, edebiyat ve kültürleri hakkında da bilgiler vermiştir. Şerafettin

²⁹ Atiye Keskin, "Kuzey Kafkasya Notları", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 16-17.

Terim'in toplamda 16 sayısı çıkan *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nda bu sayıdan daha fazla Abhazlarla ilgili yazı yazması ve Abhazlardan sürekli övgüyle bahsetmesi muhtemelen Abhaz kökenli olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla yazarın kaleme aldığı çalışmalarda ilmi perspektiften uzaklaşarak abartıya kaçması muhtemeldir.³⁰

Khukhut Bgajvba'nın "Abhaz Edebiyatından Simalar Gerg Çaçba" isimli çalışması derginin 2. ve 3.-4. sayılarında birbirinin devamı niteliğinde yayımlanmıştır. Bgajvba, Abhazya tarihinin önemli edebiyatçılarından olan Gerg Çaçba'nın (1846-1918) hayatı ve faaliyetlerine ilişkin bilgilere yer vermiştir. Özellikle Gerg Çaçba'nın Abhazya topraklarının Ruslar tarafından ele geçirilmesiyle Abhazların karşılaştığı olumsuz durumları eserlerine yansıttığını ve Abhaz edebiyatının gelişiminde önemli katkılar sağladığını ifade etmiştir.³¹

Sovyetler Hakkında Yazılanlar

Müstecip Ülküsal'ın, derginin 2. ve 3.-4. sayılarında iki yazısı yayımlanmıştır. Bu yazılar "Üç Sovyet Aliminin Mektubu" ve "Üç Sovyet Aliminin Mektubu Zorunluklar Kaynağı" başlıklarıyla neşredilmiştir. Ülküsal, birbirinin devamı niteliği olan bu yazılarda, Sovyet Akademisi üyelerinden nükleer fizikçi Andrey Dmitriyeviç Saharov (1921-1989), tarihçi Roy Aleksandroviç Medvedev (1925) ve fizikçi Valentin Fyodoroviç Turçin'in

³⁰ Şerafettin Terim, *Kafkasya Birlik Mecmuası*'nda düzenli olarak "Abhazlar Kimlerdir?" başlığıyla yazılar yayımladı. Bkz. Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 21-22; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 24-27; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 17-20; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 21-23; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 6-7 (Kasım-Aralık 1970): 23-25; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 8-9 (Ocak-Şubat 1971): 21-23; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 14-16; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 12 (Mayıs-Ekim 1971): 19-21; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım-Aralık 1971): 14-17; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 14 (Ocak-Mart 1972): 19-22; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 15 (Nisan-Haziran 1972): 20-23; Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 21-26.

³¹ Khukhut Bgajvba, "Abhaz Edebiyatından Simalar Gerg Çaçba", çev. Şerafettin Terim, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 13-15; Khukhut Bgajvba, "Abhaz Edebiyatından Simalar Gerg Çaçba", çev. Şerafettin Terim, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 13-14.

(1931-2010); Brejnev³², Kosigin³³ ve Podgorniy'e³⁴ gönderdikleri mektubun içeriği üzerinde durmuştur. Mektupta, Rusya'da eğitim, kültür, işçilerin durumu ve toplumdaki sosyal ilişkilerin ilerlemesi hususunda birçok şey yapılmasına rağmen dönemin daha geniş bir sosyal demokratlaşmayı gerektirdiği ifade edilmiştir. Mektupta, Rusya'nın mevcut durumundan bahseden alimler, ilmi ve iktisadi yönden toplumun geri kaldığını belirtmekle beraber ülkede; alkol tüketimi, rüşvet ve cinayetlerin arttığına dikkat çekmişlerdir.

Alimler, bu gerilemenin kaynağını Rusya'da uzun yıllar hüküm süren Stalin'in (1922-1953) despotça tutumunun kalıntılarında bulmakla birlikte Stalin anlayışının hala yürürlükte olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca mevcut sorunların birkaç idareci ile değil, ekonomik sistemin her merhalesinde bulunan milyonlarca insanın katkılarıyla ve aralarındaki fikir alış-verişinin sağlanmasıyla çözüme kavuşacağını savunmuşlardır. Öte yandan alimler, birkaç yıl içinde gerçekleşmesi mümkün olan bir program taslağı hazırlamışlardır. Bu programda; demokratlaşmanın bir zorunluluk olduğu bildirilerek basında bu konunun izah edilmesi, parti ve devlet organlarına, ülkenin genel menfaatlerini ilgilendiren meseleler hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi, yabancı ülkelerdeki radyoların yayınlarının serbestçe dinlenebilmesi, gazete ve kitap teminine imkan verilmesi, siyasi mahkumların affedilmesi, Sovyetler Birliği sınırları içinde kullanılan iç

³² Leonid İliç Brejnev (1906-1982), Ukraynalı Sovyet siyasetçidir. SSCB'nin çeşitli kadrolarında görev yapan Brejnev, 1964-1982 yılları arasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri olarak SSCB'yi yönetmiştir. Brejnev hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Roy Medvedev, *Liçnost u Epoha: Poliitiçeskiy Portret L. İ. Brejneva* (Moskva: Novosti, 1991).

³³ Aleksey Nikolayeviç Kosigin (1904-1980), St. Petersburg'da doğdu. 1940-1960 yılları arasında farklı aralıklarla SSCB'nin Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcılığı görevinde bulundu. 1943-1946 yıllarında Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Halk Komiserleri Başkanlığı görevini yürüttü. 1949-1953'de Hafif Sanayi Bakanı olan Kosigin, daha sonra Devlet Planlama Komitesi Başkanı olarak görev yaptı. 1964-1980 yılları arasında Bakanlar Kurulu Başkanlığını yürüttü ve 1964-1974'te iki defa olmak üzere Sosyalist Emek Kahramanı olarak ödüllendirildi. Bkz. V. A. Torçinov i A. M. Leontyuk, *Vokrug Stalina: İstoriko-Biografiçeskiy Spravocnik* (Sankt-Peterburg: Filologičeskiy Fakultet Sankt-Peterburgckogo Gosudarstvennogo Universiteta, 2000), 267.

³⁴ Nikolay Viktoroviç Podgorniy (1903-1983), Poltava'da doğdu. Kiev Gıda Endüstrisi Teknoloji Enstitüsü'nü bitirdi. Mezun olmasının ardından Ukrayna'daki şeker işletmelerinde mühendis, mühendis yardımcısı ve başmühendis olarak çalıştı. 1942 yılında Moskova Gıda Endüstrisi Teknoloji Enstitüsü müdürlüğü görevine getirildi. 1946-1950 yılları arasında SSCB Bakanlar Kurulu'nun daimi temsilcisi oldu. 1950-1953'de Ukrayna Komünist Partisi Harkov Bölge Komitesi'nin ve 1957-1963 yılları arasında ise Ukrayna Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin birinci sekreteri oldu. 1965-1977 yıllarında Yüksek Sovyet Prezidyumu Başkanlığını yürüttü. Bkz. Nikolay Zenkoviç, *Samie Zakrite Ludi. Ot Lenina do Gorbaçeva: Ensiklopediya Biografiy* (Moskva: Olma-Press, 2002), 241-242.

pasaportların kaldırılarak şehir ve köylerde yaşayan herkes için tek pasaport sisteminin uygulanması, eğitim alanında reform yapılarak öğretmenlerin maddi durumlarının iyileştirilmesi, parti ve hükümet kadrolarında tek aday göstermek yerine birçok aday arasında sınav yapılmak suretiyle liyakat sahibi kişilerin göreve getirilmesi, Stalin zamanında vatanlarından sürülmüş olan bütün milletlere haklarının geri verilmesi ve vatanlarına iade edildikten sonra bu milletlere mülki muhtariyet tanınması gibi tasarıları içermektedir. Ancak üç bilim adamının hazırladığı bu program taslağı amacına ulaşamadığı gibi Brejnev ile karşı karşıya gelmelerine sebep olmuştur.³⁵

Şeref Terim, "Amerikalılar Gidiyor... Ruslar Geliyor...", isimli yazısında Türkiye Cumhuriyeti'nin Ruslara ihtiyatla yaklaşması gerektiğine dikkat çekmiştir. Terim, Türkiye'de farklı alanlarda görevde bulunan Amerikalı askeri uzman ve teknisyenlerin çeşitli sebeplerden dolayı ülkelerine dönmek zorunda kaldığını ve bu yerlere Rusların getirildiğini ifade etmiştir. Rusların İskenderun'da üç demir-çelik fabrikası kurduklarını, Seydişehir'de alüminyum tesisi, Bandırma'da Sülfirek fabrikası ve Artvin'de liv-levha tesisi kuracaklarını söylemiştir. Bunun yanında İstanbul metrosunun fizibilite raporlarının dört Rus mühendis tarafından hazırlandığını ve 140 civarında Rus teknisyenin bu iş için gayretle çalıştığını belirtmiştir. Rusların Türkiye'deki faaliyetlerini yürütmesi için Azerbaycan kökenli B. Y. Nurizade adında birini tayin ettiğini ve bu şahsın Rusların Türkiye'deki faaliyetlerinin yatırım amaçlı olmaktan ziyade yardım maksadı taşıdığı ifadesine de yer vermiştir. Fakat Şerafettin Terim, Rusların böyle politikalarla Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmek istediklerini, menfaatlerini gözeterek projelerini uygulamaya koyduğunu anlatmıştır.³⁶

Dergi sahiplerinden biri olan Turhan Yavuz Marşan'ın dergide toplamda 12 yazısı yayımlanmıştır. Yazdıklarına baktığımızda tarihten siyasete kadar farklı konular incelenmiştir. Turhan Yavuz Marşan, "İşte Moskof" isimli makalesinde Kuzey Kafkasya'nın 1864 yılında Ruslar tarafından ele geçirilmesiyle Rusların burada yaşayan halklara uyguladığı siyaset üzerinde durmuştur. Bu minvalde Rusların, Kuzey Kafkasya halklarına vatanlarını terk etmeleri için yapılan propagandalar, tehditler ve 1864 tarihli sürgün emirnamesi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu emirnameyle yüzbinlerce Kafkasyalının vatanlarından sürgün edildiği ve bu sırada çok sayıda

³⁵ Müstecip Ülküsal, "Üç Sovyet Aliminin Mektubu", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 8-10; Müstecip Ülküsal, "Üç Sovyet Aliminin Mektubu Zorunluluklar Kaynağı", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 9-12.

³⁶ Şerafettin Terim, "Amerikalılar Gidiyor... Ruslar Geliyor...", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 6-8.

Kafkasyalının yaşamlarını yitirdiği anlatılmıştır. Dolayısıyla çalışmada Rusların, Türk Dünyası'nın düşmanı olduğuna ve savunmasız insanları katlettiğine dikkat çekilmiştir.³⁷

Selim Sabit, "Sovyetlerin Ard Niyetleri" isimli makalesinde Sovyetleştirme politikası üzerinde durmuş ve Sovyetlerin, Rus olmayan halkları sistematik olarak erittiğinden bahsetmiştir. Rusların "Milliyetsizleştirme" politikası bağlamında özellikle dil ve eğitim unsurlarını kullandığını açıklamıştır. Böylece Rus olmayan ailelerin, çocuklarını daha çok Rus okullarında okutmak zorunda kaldığı ve bu eğitim kurumlarında çocuklara Rusça öğrenmeleri için psikolojik baskı yapıldığı anlatılmıştır.³⁸

Tekin Erer, "Avrupa'nın Başbelâsı" isimli yazısında Sovyetlerin Avrupa için tehlike arz ettiği üzerinde durmuştur. İlk olarak Avrupa'nın medeni, terakkiperver ve hümanist toplumlardan meydana geldiğine dikkat çeken yazar, Türkiye'nin uzun süredir bu vasıflara sahip olabilmek için gayret gösterdiğini anlatmıştır. Daha sonra Rusya'nın Avrupa düşmanı bir ülke olduğundan söz etmiş, komünist ruhu ile hareket eden bir siyasi yapı olduğunu vurgulayarak bireysel özgürlük ve mülkiyet hakkı gibi değerlerin Sovyetlerde geçersiz olduğunu dile getirmiştir. Sovyetlerin kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayan bu prensipleri kendi ülkesinde uygulamaya koymasının yanı sıra Avrupa ülkelerinde de tatbik etmeye çalışmasına karşı çıkmıştır.³⁹

Daniş Karabelen'in "Sovyetlerde İslam Katliamı ve Yapılan Propaganda" isimli çalışması, Sovyetlerin İslam Dinine olan düşmanlığının sebepleri ve bu dini âtil hale getirebilmek için yürüttüğü politikalar hakkındadır. İlk olarak Sovyetlerin tatbik ettiği din siyasetinin iki farklı yüzü olduğunu ifade eden yazar, bunları Sovyetler Birliği'nde alenen ve Sovyet sınırları dışında örtülü olarak tasnif etmektedir. Öte yandan Karabelen, Sovyetlerin Müslümanlığa düşman olmasının sebepleri üzerinde durmakta ve bunu İslam'ın, Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türkleri birleştirici bir rol oynaması ve din olmaktan öte bir kültür müessesesi olarak toplumları etkilemesi olarak açıklamıştır. Dolayısıyla Sovyetlerin, İslam'a karşı yürüttüğü propaganda faaliyetlerinin diğer dinlere nazaran daha ciddi olduğunu ifade etmiştir. Bu amaçla Sovyetlerin, Müslümanları Hristiyanlaştırmak için sürekli bir mücadele

³⁷ Turhan Yavuz Marşan, "İşte Moskof", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım Aralık 1971): 6-8.

³⁸ Selim Sabit, "Sovyetlerin Ard Niyetleri", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım Aralık 1971): 12-13.

³⁹ Tekin Erer, "Avrupa'nın Başbelâsı!...", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 14 (Ocak-Mart 1972): 7-8.

halinde olmalarına rağmen bunu tamamen başaramadıklarına dikkat çekmiştir.⁴⁰

Sonuç

Kafkasya Birlik Mecmuası; tarihi, sosyal, siyasi, edebi ve kültürel konular hakkında yazılar yayımlayan ve aylık olarak neşredilen bir dergidir. 1970-1972 yılları arasında İstanbul'da yayımlanan dergi, Şerafettin Terim ve Turhan Yavuz Marşan tarafından çıkarılmıştır. Dergide yer alan yazarların büyük kısmı Kafkasya kökenlidir. Dolayısıyla dergi, Kafkasyalıların düşüncelerinin anlaşılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Daha çok Rusya ve Kafkasya merkezli konular üzerinde duran dergi, Abhazlara sayfalarında sıklıkla yer vermiştir. Bu durum muhtemelen Şerafettin Terim'in Abhaz kökenli olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat böyle bir eğilim, derginin amaçları ve adıyla bağdaşmamaktadır. Nitekim Kafkasya, sadece Abhazlardan meydana gelmemekle beraber birçok bölge ve toplumu kapsamaktadır. Öte yandan derginin *Kafkasya Birlik Mecmuası* adıyla yayımlanması hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber dergi sahiplerinden Şerafettin Terim'in Kafkasya kökenli olması ve derginin amaçları noktasında birlik ve beraberliğe sıklıkla vurgu yapılması derginin bu isimle yayın hayatına başlamasında etkili olduğunu düşündürmektedir.

Kafkasya Birlik Mecmuası, Türkiye Kafkas-Abhaz Kültür Derneği'nin gayri resmi yayın organı olarak yayın hayatına başlamış ve devam etmiştir. Hemen hemen her sayıda söz konusu derneğin haber ve duyurularına yer verilmiş, Kafkasya'ya dair haberlere ise pek değinilmemiştir. Diğer yandan dergide siyasi ve tarihi konuların yanında sağlık bahislerine, dini ve edebi yazılara da yer verilmiştir. Fakat bu türden yazılar derginin içeriğinde bir düzensizlik arz ederek bazı sayılarda verilirken bazılarında verilmemiştir. Bu da derginin istikrarsız hareket ettiğini ve disiplinden uzak olduğunu göstermektedir.

Kafkasya Birlik Mecmuası'nın İçindekiler Listesi

Sayı 1 (Haziran 1970)

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Tekrar Başlarken", 3-4.

İsmail Arzın, "Abhazy'a'da Arkeolojik Araştırmalar", 4.

Turhan Yavuz Marşan, "Dünün, Bugünün ve Yarının Gerçeği", 5-7.

M. Kazım Taymaz, "Başarıda İnanmanın Önemi", 8-10.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Mayıs Ayının Özelliği", 11-12.

Pşimah Kosok, "Kafkasya'da İstiklal Mücadelesi", 13-20.

⁴⁰ Daniş Karabelen, "Sovyetlerde İslam Katliamı ve Yapılan Propaganda", *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 6-8.

"Dış Haberler", 20.

Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 21-22.

Kamçılı Adam, "Sümüklü Böceklere Dair", 23.

"Dernek Haberleri", 24-26.

"Türkiye Kafkas-Abhazya Kültür Derneği Tüzüğü", 27-32.

Sayı 2 (Temmuz 1970)

Turhan Yavuz Marşan, "Türkiye'de Bir Çerkeslik Hareketi Var mıdır?", 3-5.

Abdi İpekçi, "Türk-Sovyet İlişkileri ve (Bizim Radyo)", 6-7.

Müstecip Ülküsal, "Üç Sovyet Aliminin Mektubu", 8-10.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "İlk İnsanın Zuhuru, Dağılışı ve Bizim Kimliğimiz", 11-12.

Khukhut Bgajvba, "Abhaz Edebiyatından Simalar Gerg Çaçba", Çev. Şerafettin Terim, 13-15.

Atiye Keskin, "Kuzey Kafkasya Notları", 16-17.

Tarık Buğra, "Ne Yapmalı?", 18-19.

Kamçılı Adam, "Çakallara Dair", 20-21.

Cemal Marşan, "Abhazya'da Bir Cenaze Merasimi", 22-23.

Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 24-27.

Ahmet Kabaklı, "Kürt Yok, Türk Milleti Vardır", 28-29.

Rıfat Özbay, "İhsan Şahin Beyin Ardından", 30.

"Haberler", 31-32.

Sayı 3-4 (Ağustos-Eylül 1970)

Turhan Yavuz Marşan, "Nereye Gidiyorsun", 3-4.

İsmail Arzın, "Bir Anket Teklifi Münasebetiyle" 5-6.

M. Kazım Taymaz, "Meslek Sevgisi ve İnsanların Mutluluğu", 7-8.

Müstecip Ülküsal, "Üç Sovyet Aliminin Mektubu Zorunluluklar Kaynağı", 9-12.

Xuxut Bgajvba, "Abhaz Edebiyatından Simalar: Gerg Çaçba", Çev. Şerafettin Terim, 13-14.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "İlk İnsanın Zuhuru, Dağılışı ve Bizim Kimliğimiz", 15-16.

Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir", 17-20.

Kamçılı Adam, "Neden Gocunuyorlar", 21-22.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "İkinci Dünya Savaşına Girmemizi Kim Önledi?", 23-24.

"Mecmuamızın Doğuş Nedenleri Etrafında Birkaç Söz Daha", 24-25.

Din Adamı, "Din Bahisleri", 26.
"Pis Boğazlar", Çev. Abhazyalı, 27-30.
"Dernek Haberleri", 31-32.

Sayı 5 (Ekim 1970)

Turhan Yavuz Marşan, "Çirkin Bir Değerlendirme", 3-5.
Şerafettin Terim, "Amerikalılar Gidiyor... Ruslar Geliyor...", 6-8.
"Dernek Haberleri", 8.
İsmail Arzın, "Bir Anket Teklifi Münasebetiyle", 9-10.
"Dış Haberler", Çev. Orhan Terim, 10.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "Abazinler", 11-12.
"Ciddi Bir Mukayese", 13-14.
Kamçılı Adam, "İbret Verici Bir Sergi", 15-18.
Nihat Özçelik, "Köy Düğünündeki Kaza Kurşunları", 19-20.
Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 21-23.
"Avcı", Çev. Abhazyalı, 24-26.
Din Adamı, "Din Bahisleri", 26-27.
"Dış Haberler", Çev. Muvaffak Kuter, 27.
Dr. Kaza, "Sağlık Bahisleri", 28-29.
"Fıkralar", Çev. Muvaffak Kuter, 30.
"Köy Haberleri", 31.

Sayı 6-7 (Kasım-Aralık 1970)

Kafkasya Birlik Mecmuası, "1970 Yılına Geride Bırakırken", 3.
Turhan Yavuz Marşan, "Atatürk Din Aleyhtarı mıydı?", 4-8.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?", 9-15.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "Hacı Huzbek", 16-17.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "Topkapı Müzesindeki Kılınc", 18.
Kamçılı Adam, "Kızıl Cehennemden Kaçanlar", 19-21.
Din Adamı, "Din Bahisleri", 22.
Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 23-25.
Abazyalı, "Abhazyada Binicilik ve Abeygua Nuri", 26-28.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "İbret Verici Bir Sergi", 29-30.

Sayı 8-9 (Ocak-Şubat 1971)

Şerafettin Terim, "Sayın İzzet Aydemir'e Açık Mektup", 3-6.
Turhan Yavuz Marşan, "Son Arap Yenilgisi Rusların Eseridir", 7-9.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?", 12-14.

Şerafettin Terim, "Met İzzet Çunatuka", 15-16.

Kamçılı Adam, "Gerçekten Korkanlar Kimlerdir?", 17-19.

Din Adamı, "Din Bahisleri", 20.

Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 21-23.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Topkapı Müzesindeki Kılıncı Hakkında Bir Okuyucumuzun Mektubu", 24-25.

"Dernek Haberleri", 26-32.

Sayı 10-11 (Mart-Nisan 1971)

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Röportajlar", 3-7.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Tutsak Türkler", 8-9.

Cemal Parman, "Şeyh Şamil'in Hayatından", 10.

Ethem Arutan, "Çerkez Hasan Vakası", 11-13.

Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 14-16.

Kamçılı Adam, "Yine O Soysuzlara Dair", 17-19.

Turhan Yavuz Marşan, "Ailemizin Hikayesi ve Yaramızın Teşrihi", 20-21.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?", 22-25.

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Baskılar", 25-26.

Ali Volkan, "Vatan Uğruna", 27-28.

"Uyanık Adam Oğlunu Nasıl Everdi?", 29.

"Dernek Haberleri", 30-34.

Sayı 12 (Mayıs-Ekim 1971)

Kafkasya Birlik Mecmuası, "Röportajlar", 3-5.

Turhan Yavuz Marşan, "İsrail Dış Bakanının Görüşlerimizi Onaylaması", 6-8.

Şerafettin Terim, "Türkler ve Mayıs Ayı", 9-11.

Ali Volkan, "Nasıl Parçalar", 12.

Kamçılı Adam, "Yine Onlara ve Sempatizanlarına Dair", 13-14.

Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 19-21.

"Nart Tatraş", Çev. Şeref Terim, 22-26.

"Haberler", 27-32.

Sayı 13 (Kasım-Aralık 1971)

İsmail Arzın, "Sırası Gelmişken", 3-5.

Turhan Yavuz Marşan, "İşte Moskof", 6-8.

- Ali Volkan, "Ne Umdular Ne Buldular?", 9-11.
Selim Sabit, "Sovyetlerin Ard Niyetleri", 12-13.
Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 14-17.
Kamçılı Adam, "Yalnız Komünistler mi?", 18-20.
Turhan Yavuz Marşan, "Din Düşmanlığı ve Sebepleri", 21-24.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "Türk Tarih Sahnesinde Abhazyalılar: Kıbrıslı Hayrettin Paşa", 25-26.
Kafkasya Birlik Mecmuası, "İngiltere'den Kovulan 105 Rus Casusu", 27-28.
"Haberler", 29-32.

Sayı 14 (Ocak-Mart 1972)

- Kafkasya Birlik Mecmuası, "Sevgili Okuyucularımız", 3.
Turhan Yavuz Marşan, "İngiliz Şarlatanlığı", 4-6.
Tekin Erer, "Avrupa'nın Başbelâsı!...", 7-8.
Şerafettin Terim, "Görüşler", 9-12.
Mithat Berkan, "Türk Tarih Sahnesinde Abhaz Büyükleri: Melek Ahmet Paşa", 13.
Kamçılı Adam, "Üç Ayrı Konu İle Yine Onlara Dair", 14-16.
Ethem Arutan, "Abhaz Edebiyatından Örnekler", 17-18.
Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir", 19-22.
T.Y.M., "Kızıldere Köyü Faciası", 23-24.
"Haberler", 25-32.

Sayı 15 (Nisan-Haziran 1972)

- Turhan Yavuz Marşan, "Kaderleri Ölmekti", 3-4.
Şerafettin Terim, "Çerkes Etkisi ve Abhazlar", 5-7.
Janset Berkok Şami, "Bir Tarih Yetimi", 8-12.
Kamçılı Adam, "Görevden Kalamayız", 13-16.
Mithat Berkan, "Sadr-ı Âzam Ahmed Hamdi Paşa", 17.
Ethem Arutan, "Abhaz Edebiyatından Örnekler", 18-19.
Şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 20-23.
Ali Volkan, "Gurbet Acısı", 24.
T.Y.M., "Çerkez Ethem'in Hatıraları", 25.
Şerafettin Terim, "Şile Yolu Üzerinde Yeşil Vadi Bucağını Ziyaret", 26-27.
"Haberler", 28-32.

Sayı 16 (Temmuz-Aralık 1972)

- Turhan Yavuz Marşan, "En Lüzumlu Reformlar", 3-5.

- Daniş Karabelen, "Sovyetlerde İslam Katliamı ve Yapılan Propaganda", 6-8.
- Cemal Parman, "şamil'in Gençliğinden", 9-12.
- şerafettin Terim, "Çerkeslik Etkisi ve Abhazlar", 13-16.
- Kamçılı Adam, "Kimliğimizi Bilelim", 17-18.
- Ethem Arutan, "Ana Yurdum", 19.
- Mithat Berkan, "Abdî Paşa", 20.
- şerafettin Terim, "Abhazlar Kimlerdir?", 21-26.
- Elmas Yıldırım, "Gurbette", 27.
- Kafkasya Birlik Mecmuası, "Değerli Bir Kitap", 28-30.
- "Haberler", 31-32.

Kaynakça

Araştırma Eserler

- Ayvazoğlu, Beşir. "Ahmet Kabaklı." *TDVİA. C. XXIII. 9-10.*
- Berzeg, Sefer E. *Kafkas Diasporası'nda Edebiyatçılar ve Yazarlar Sözlüğü.* Samsun: Sönmez Ofset Matbaacılık, 1995.
- Berzeg, Sefer E. *Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası.* Samsun: Sönmez Ofset Matbaacılık, 1996.
- Berzeg, Sefer E. *Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti Devlet Başkanı Pşımaho Kotse (Kosok): Yaşamı ve Gurbet Yazıları.* Ankara: Kuban Matbaacılık, 2011.
- Kutay, Cemal. *Beş Kıtada Bir Türk Paşası: Daniş Karabelen.* İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 2006.
- Lakoba, Stanislav. *İlk Çağlardan Günümüze Abhazya Tarihi.* Çev. Uğur Yağanoğlu. İstanbul: CSA Yayın Ajansı, 2014.
- Medvedev, Roy. *Liçnost u Epoha: Politiçeskiy Portret L. İ. Brejneva.* Moskva: Novosti, 1991.
- Terim, Şerafettin. *Kafkas Tarihinde Abhazlar ve Çerkeslik Mefhumu.* İstanbul: Minnetoğlu Kitabevi, 1976.
- Torçinov, V. A. i A. M. Leontyuk. *Vokrug Stalina: İstoriko-Biografiçeskiy Spravocnik.* Sankt-Peterburg: Filolojiçeskiy Fakultet Sankt-Peterburgckogo Gosudarstvennogo Universiteta, 2000.
- Zenkoviç, Nikolay. *Samie Zakritie Ludi. Ot Lenina do Gorbaçeva: Ensiklopediya Biografiy.* Moskva: Olma-Press, 2002.
- ### **Sürelî Yayınlar**
- Ethem, Arutan. "Ana Yurdum." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 19.
- "Avcı." Çev. Abhazyalı, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 24-26.
- Bgajvba, Khukhut. "Abhaz Edebiyatından Simalar Gerg Çaçba." Çev. Şerafettin Terim. *Kafkasya Birlik Mecmuası*, 2 (Temmuz 1970), 13-15.
- Bgajvba, Khukhut. "Abhaz Edebiyatından Simalar Gerg Çaçba." Çev. Şerafettin Terim. *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 13-14.
- Erer, Tekin. "Avrupa'nın Başbelâsı!..." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 14 (Ocak-Mart 1972): 7-8.
- "Fıkralar." Çev. Muvaffak Kuter, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 30.
- "Dış Haberler." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 20.
- "Dış Haberler" Çev. Orhan Terim, *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 10.
- "Dış Haberler." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 27.
- "Haberler." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım-Aralık 1971): 29-32.

“İkinci Dünya Savaşına Girmemizi Kim Önledi?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 23-24.

İpekçi, Abdi. “Türk-Sovyet İlişkileri ve (Bizim Radyo).” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 6-7.

Kabaklı, Ahmet. “Kürt Yok, Türk Milleti Vardır.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 28-29.

Karabelen, Daniş. “Sovyetlerde İslam Katliamı ve Yapılan Propaganda.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 6-8.

Keskin, Atiye. “Kuzey Kafkasya Notları.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 16-17.

Kosof, Pişmah. “Kafkasya’da İstiklal Mücadelesi.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 13-20.

“Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 6-7 (Kasım Aralık 1970): 9-15.

“Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 8-9 (Ocak-Şubat 1971): 12-14.

“Kuzey Batı Kafkasya Ruslar Tarafından Nasıl İşgal Edildi ve Kimler İskan Olundu?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 22-25.

Marşan, Turhan Yavuz. “Türkiye’de Bir Çerkeslik Hareketi Var mıdır?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 3-5.

Marşan, Turhan Yavuz. “Atatürk Din Aleyhtarı mıydı?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 6-7 (Kasım-Aralık 1970): 4-8.

Marşan, Turhan Yavuz. “İşte Moskof.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım Aralık 1971): 6-8.

“Nart Tatraş.” Çev. Şeref Terim. *Kafkasya Birlik Mecmuası* 12 (Mayıs-Ekim 1971): 22-26.

“Pis Boğazlar.” Çev. Abhazyalı. *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 27-30.

Sabit, Selim. “Sovyetlerin Ard Niyetleri.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım Aralık 1971): 12-13.

“Tekrar Başlarken.” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 3-4.

Terim, Şerafettin. “Abhazlar Kimlerdir?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 21-22.

Terim, Şerafettin. “Abhazlar Kimlerdir?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 24-27.

Terim, Şerafettin. “Abhazlar Kimlerdir?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 17-20.

Terim, Şerafettin. “Abhazlar Kimlerdir?” *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 21-23.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 6-7 (Kasım-Aralık 1970): 23-25.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 8-9 (Ocak-Şubat 1971): 21-23.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart Nisan 1971): 14-16.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 12 (Mayıs Ekim 1971): 19-21.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 13 (Kasım-Aralık 1971): 14-17.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 14 (Ocak-Mart 1972): 19-22.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 15 (Nisan-Haziran 1972): 20-23.

Terim, Şerafettin. "Abhazlar Kimlerdir?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 21-26.

Terim, Şerafettin. "Çerkes Etkisi ve Abhazlar." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 15 (Nisan-Haziran 1972): 5-7.

Terim, Şerafettin. "Çerkeslik Etkisi ve Abhazlar." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 13-16.

Terim, Şeref. "Amerikalılar Gidiyor... Ruslar Geliyor..." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 5 (Ekim 1970): 7-8.

"Türkiye Kafkas-Abhazya Kültür Derneği Tüzüğü." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 1 (Haziran 1970): 27-32.

"Uyanık Adam Oğlunu Nasıl Everdi?" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 29.

Ülküsal, Müstecip. "Üç Sovyet Aliminin Mektubu" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 2 (Temmuz 1970): 8-10.

Ülküsal, Müstecip. "Üç Sovyet Aliminin Mektubu Zorunluklar Kaynağı" *Kafkasya Birlik Mecmuası* 3-4 (Ağustos-Eylül 1970): 9-12.

Ünal, Yenal. "A Selected Bibliographic Study about History of the Caucasus." *History Studies International Journal Of History*, 4 (July 2013), 249-280.

Volkan, Ali. "Vatan Uğruna." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 10-11 (Mart-Nisan 1971): 27-28.

Volkan, Ali. "Gurbet Acısı." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 15 (Nisan-Haziran 1972): 24.

Yıldırım, Elmas. "Gurbette." *Kafkasya Birlik Mecmuası* 16 (Temmuz-Aralık 1972): 27.